

Conformiteit met de Praktijkcode voor Europese statistieken

Het CBS onderschrijft de Praktijkcode voor Europese statistieken (European Statistics Code of Practice) voor statistische autoriteiten en brengt deze in de praktijk.

De Praktijkcode heeft tot doel het publiek vertrouwen in de statistische autoriteiten en de Europese statistieken te waarborgen. Deze beschrijft daartoe hoe Europese statistieken in overeenstemming met de beginselen van professionele onafhankelijkheid, onpartijdigheid, objectiviteit, betrouwbaarheid, statistische geheimhouding, kosteneffectiviteit en de statistische praktijk moeten worden ontwikkeld, geproduceerd en verspreid. In de Europese statistiekverordening wordt naar de Praktijkcode verwezen. De Praktijkcode is een zelfregulerend instrument.

Volgens de Praktijkcode is het de missie van het Europees Statistisch Systeem (ESS) om de Europese Unie, de rest van de wereld en het publiek onafhankelijke informatie van hoge kwaliteit over de economie en de maatschappij te bieden, op Europees, nationaal en regionaal niveau en stellen deze informatie aan eenieder ter beschikking ten behoeve van besluitvorming, onderzoek en debat.

Om deze missie en visie te realiseren, streven de leden van het ESS naar samenwerking en een voortdurende interactie met de gebruikers overeenkomstig de beginselen van de Praktijkcode voor Europese statistieken en algemene beginselen van kwaliteitsmanagement. Naast integratie en harmonisatie, behoren hiertoe betrokkenheid van het leiderschap, samenwerking met derden, tevredenheid van de medewerkers en voortdurende kwaliteitsverbetering.

De Praktijkcode voor Europese statistieken bevat de volgende principes:

Institutioneel kader

- 1 Professionele onafhankelijkheid.
- 2 Mandaat voor het verzamelen van en verkrijgen van toegang tot gegevens.
- 3 Voldoende middelen.
- 4 Sterk kwaliteitsbewustzijn.
- 5 Statistische geheimhouding en gegevensbescherming.
- 6 Onpartijdigheid en objectiviteit.

Statistische processen

- 7 Deugdelijke methoden.
- 8 Geschikte statistische procedures.
- 9 Geen buitensporige belasting van respondenten.

Statistische output

- 10 Kosteneffectiviteit.
- 11 Relevantie.
- 12 Nauwkeurigheid en betrouwbaarheid.
- 13 Tijdigheid en punctualiteit
- 14 Samenhang, vergelijkbaarheid en consistentie.
- 15 Toegankelijkheid en duidelijkheid.

Het institutionele kader is in 2006 door collega's van andere nationale statistische bureaus gereviewd. In 2015 heeft een tweede ronde van peer reviews plaatsgevonden. Deze had de gehele Praktijkcode als scope. Hiervan zijn de bevindingen vastgelegd in een rapport¹.

In onderstaande hoofdstukken wordt toegelicht op welke wijze het CBS voldoet aan de Praktijkcode voor Europese statistieken. De nummering en benaming van de paragrafen hieronder komen overeen met de nummering en benaming van de vijftien beginselen van de Praktijkcode voor Europese statistieken.

Institutioneel kader

1. Professionele onafhankelijkheid

De professionele onafhankelijkheid van het CBS van andere onderdelen van de overheid en van de particuliere sector verzekert de geloofwaardigheid van gepubliceerde statistieken.

De wettelijke grondslag voor het CBS is de Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS-wet) van 20 november 2003 (Staatsblad 2003, 516)ⁱⁱ.

Volgens de CBS-wet heeft het CBS tot taak het van overheidswege uitvoeren van statistisch onderzoek ten behoeve van praktijk, beleid en wetenschap, en het openbaar maken van de statistieken die zijn gemaakt met de gegevens die in dit onderzoek zijn verzameld.

Het onderzoeksprogramma (meerjarenprogrammaⁱⁱⁱ en werkprogramma) wordt door de Directeur-Generaal vastgesteld. Deze laat zich adviseren door de Raad van Advies. Deze raad is ingesteld volgens de CBS-wet en heeft ook tot taak de nauwkeurigheid en volledigheid van de statistieken te bevorderen en te adviseren over de bedrijfsvoering van het CBS. Het werkprogramma van het CBS wordt gepubliceerd¹ en er wordt regelmatig verslag uitgebracht van de geboekte vooruitgang.

De Directeur-Generaal van de statistiek is onafhankelijk als het gaat om de keuze van onderzoeksmethoden en de beslissing om uitkomsten te publiceren. De Directeur-Generaal bepaalt de methoden waarmee statistische onderzoeken worden uitgevoerd en de wijze waarop de uitkomsten van die onderzoeken openbaar worden gemaakt.

Het CBS geeft publiekelijk commentaar op statistische vraagstukken als daar aanleiding voor bestaat. Kritiek op officiële statistieken en misbruik van die statistieken kunnen hiervoor een aanleiding zijn.

2. Mandaat voor het verzamelen van gegevens en verkrijgen van toegang tot gegevens

In de CBS-wet is vastgelegd dat het CBS bevoegd is gebruik te maken van gegevens uit registraties die worden bijgehouden in verband met het uitvoeren van wettelijke taken. Het gaat om registraties bij onder andere de Rijksoverheid, de provincies, de gemeenten, waterschappen en zelfstandige bestuursorganen.

Voorbeelden van registraties zijn de registers van de Belastingdienst en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Het gebruik door het CBS is eveneens vastgelegd in de wetten op de basisregistraties, zoals de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) en het Nieuwe Handelsregister (NHR).

---

¹ Het werkprogramma is opgenomen in het Jaarplan van het CBS. Dit laatste document is op de CBS-website te vinden.

Verder maakt het CBS steeds meer gebruik van transactiegegevens (big data) zoals data van verkeersslussen, metadata van mobiele telefoons en openbare data van sociale media.

Voor zover de registraties en transactiegegevens niet de benodigde (niet bruikbare) gegevens opleveren is de Directeur-Generaal bevoegd op basis van een algemene maatregel van bestuur gegevens op te vragen bij ondernemingen, vrije beroepsbeoefenaren, instellingen en rechtspersonen.

Verder heeft het CBS een wettelijk mandaat voor het verzamelen van gegevens voor statistische doeleinden. Bedrijven zijn doorgaans verplicht om mee te werken aan onderzoek van het CBS, maar personen niet. Echter, het CBS dient er ook voor te zorgen dat de administratieve lastendruk voor de respondenten zo laag mogelijk is.

Als een onderzoek verplicht is, dan staat dat duidelijk in een begeleidende brief. het CBS kan een bestuurlijke boete opleggen aan degenen die de desbetreffende gegevens niet of niet op tijd verstrekken.

Het CBS spant zich in om iedere betrokkene in het onderzoek te overtuigen van het belang van die medewerking, ook al is er sprake van een wettelijke verplichting. het CBS dient er echter ook voor te zorgen dat de administratieve lastendruk voor de respondenten zo laag mogelijk is. Volgens de CBS-wet moet het CBS eerst nagaan of er bruikbare gegevens in registraties beschikbaar zijn.

3. Voldoende middelen

Het CBS spant zich in om over voldoende financiële, personele en IT-middelen te kunnen beschikken om de statistieken te maken die in kwalitatieve en kwantitatieve zin voldoen aan de landelijke en Europese vereisten.

De Directeur-Generaal stelt ten minste eenmaal in de vijf jaren een meerjarenprogramma op, waarin op hoofdlijnen wordt vastgelegd welke werkzaamheden het CBS zal uitvoeren in de komende jaren. Dit meerjarenprogramma bevat een beschrijving van de op middellange en lange termijn te realiseren doelstellingen, de hoofdlijnen van het daarop te richten beleid en de financiële en organisatorische voorwaarden die daartoe vervuld moeten worden.

De Directeur-Generaal stelt het meerjarenprogramma vast na advies van de Raad van Advies. Het meerjarenprogramma wordt na vaststelling voorgelegd aan de Minister van Economische Zaken. Die bespreekt de financiële en organisatorische voorwaarden die vervuld moeten worden voor het meerjarenprogramma in de Raad van ministers. De uitkomst hiervan wordt ter kennis gebracht van de Directeur-Generaal en de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Bovendien wordt de uitkomst gepubliceerd in de Staatscourant.

De Directeur-Generaal stelt jaarlijks een werkprogramma voor het daaropvolgende jaar op. Ook over het werkprogramma brengt de Raad van Advies advies uit. In het werkprogramma

wordt vastgelegd welke werkzaamheden het CBS zal uitvoeren, voor zover de beschikbare middelen dat toelaten.

4. Sterk kwaliteitsbewustzijn

Het CBS hanteert een managementsysteem dat als doelstelling heeft de kwaliteit van de statistieken te beheersen. Hiervoor gebruikt zij ISO 9001 als standaard.

Daarnaast worden in dit managementsysteem maatregelen op andere gebieden vastgesteld. Dit systeem heeft tevens als doel te voldoen aan het Voorschrift Informatiebeveiliging Rijksdienst (VIR), de Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst (BIR), de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Archiefwet en de CBS-wet.

Het CBS heeft een gedragscode^{iv} waarin aandacht wordt geschonken aan een aantal belangrijke kwaliteitsaspecten: onpartijdigheid, relevantie, nauwkeurigheid, statistische geheimhouding, efficiency en transparantie. De Fundamental Principles of Official Statistics van de Verenigde Naties^v vormen een van de grondslagen van de Gedragscode.

Medewerkers die bij een statistiek zijn betrokken, dragen goede kennis van de achterliggende maatschappelijke verschijnselen. Hiertoe onderhouden ze intensieve contacten met (vertegenwoordigers van) respondenten en met gebruikers van de desbetreffende statistiek, zoals ministeries en brancheorganisaties.

Tevens worden bij het CBS regelmatig audits gehouden door internationale organisaties. Voorbeelden hiervan zijn het Report on the Observance of Standards and Codes (ROSC)^{vi} van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en het GNI Information visit^{vii} door de Europese Unie (EU). Bij deze laatste audit wordt getoetst in hoeverre het Nederlandse Bruto Nationaal Inkomen voldoet aan de wettelijke vereisten voor de jaarlijkse afdracht van Nederland aan de EU.

5. Statistische geheimhouding en gegevensbescherming

In de CBS-wet is vastgelegd dat het CBS de ontvangen gegevens uitsluitend mag gebruiken voor statistische doeleinden en voor zijn taak. Gegevens mogen slechts zodanig openbaar worden gemaakt dat daaraan geen herkenbare gegevens over een afzonderlijk persoon, huishouden, onderneming of instelling kunnen worden ontleend. Een uitzondering is de situatie waarin er gegronde redenen zijn om aan te nemen dat een onderneming of instelling geen bedenkingen heeft tegen de openbaarmaking.

De Directeur-Generaal draagt zorg voor de nodige technische en organisatorische voorzieningen ter beveiliging van zijn gegevens tegen verlies of aantasting en tegen onbevoegde kennisneming, wijziging en verstrekking van die gegevens.

Medewerkers ondertekenen bij hun aanstelling een document dat de verplichting tot geheimhouding inhoudt en leggen een eed of belofte af. Er bestaan strikte protocollen^{viii} voor externe gebruikers die voor onderzoeksdoeleinden toegang hebben tot microdata.

Sinds 2004 kent het CBS een functionaris gegevensbescherming, die aangesteld is in het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). De functionaris adviseert over de zorgvuldige verwerking van persoons- en bedrijfsgegevens en houdt hierop toezicht. Sinds 2018 kent het CBS ook een chief information security officer die verantwoordelijk is voor de informatiebeveiliging binnen het CBS.

6. Onpartijdigheid en objectiviteit

Het CBS gaat wetenschappelijk, onafhankelijk, objectief, professioneel en transparant te werk bij het maken en publiceren van statistieken. De statistieken van het CBS worden gemaakt met verantwoorde, wetenschappelijk onderbouwde statistische methoden,

Het CBS maakt jaarlijks een publicatieplanning. Deze planning is beschikbaar op de website van het CBS^{ix}.

Indien het CBS constateert dat er een fout is gemaakt in gepubliceerde statistieken, wordt deze gecorrigeerd en worden de correcties bekendgemaakt.

Statistische processen

7. Deugdelijke methoden

Het CBS past deugdelijke, wetenschappelijk verantwoorde, statistische methoden toe bij het samenstellen van zijn statistieken. Door het CBS is een reeks van gevalideerde standaard methoden^x ontwikkeld en gedocumenteerd. In principe mogen alleen deze methoden worden toegepast.

Er worden medewerkers met een geschikte achtergrond geworven. Medewerkers volgen relevante (inter)nationale cursussen en nemen deel aan conferenties. Ze onderhouden contacten op nationaal en internationaal niveau met andere statistici om kennis en ervaring uit te wisselen, om van vooraanstaande vakgenoten te leren en om de eigen deskundigheid te verbeteren.

Het CBS stimuleert samenwerking met de wetenschappelijke wereld. Er zijn regelmatig samenwerkingsprojecten met universitaire instellingen in binnen- en buitenland. Het CBS neemt ook deel in onderzoeksprojecten die worden gefinancierd door de EU.

8. Geschikte statistische procedures

Het CBS gebruikt bij het verzamelen, controleren en corrigeren van de gegevens die de basis vormen van de statistieken, wetenschappelijk verantwoorde procedures. Deze aanpak vormt een noodzakelijke voorwaarde voor het maken van statistieken van hoge kwaliteit.

Daar waar gegevens worden betrokken uit externe bronnen (administratieve data) verzamelt het CBS zoveel mogelijk kwalitatieve informatie over die bronnen. De kwaliteit van de administratieve data kan op deze manier zo goed mogelijk worden bepaald.

Daar waar gegevens worden verzameld met enquêtes waarvoor de respondenten via een steekproef worden geselecteerd, is altijd sprake van kanssteekproeven. Dit maakt het mogelijk nauwkeurige schattingen te maken. Die nauwkeurigheid wordt gekwantificeerd.

De vragenlijsten die in enquêtes worden gehanteerd, zijn vooraf uitgebreid getest door specialisten van het CBS ('vragenlaboratorium'). Dit moet ertoe leiden dat de juiste gegevens worden verzameld.

Het CBS maakt bij het interviewen in principe gebruik van computers (computergestuurd enquêteren). Dat maakt het mogelijk om de gegevens te controleren tijdens het interview. Hiermee kunnen veel fouten in de gegevens worden voorkomen. Bovendien worden de gegevens na verzameling nog eens uitgebreid gecontroleerd en, waar nodig, gecorrigeerd.

9. Geen buitensporige belasting van respondenten

Zonder de medewerking van de verstrekkers van de gegevens (personen, bedrijven en andere organisaties) is het niet mogelijk om goede statistieken te maken. Daarom wil het CBS een goede relatie onderhouden met deze respondenten.

Het CBS streeft ernaar de administratieve lastendruk van de respondenten zo laag mogelijk te maken. De last voor de respondenten dient in verhouding te staan tot de behoeften van de gebruikers.

Ingevolge de CBS-wet maakt het CBS gebruik van administratieve data uit bestaande registers. Gegevens mogen alleen via enquêtes worden verzameld als er geen administratieve data beschikbaar zijn of niet voldoende bruikbaar zijn voor statistische toepassingen.

Bij het ontwerp van vragenlijsten is de minimale belasting een belangrijk aandachtspunt van het vragenlaboratorium. Het CBS controleert voortdurend de lastendruk en legt doelstellingen vast om tot vermindering ervan te komen.

De responslast wordt door passende steekproeftechnieken zo breed mogelijk over de onderzoekspopulaties gespreid.

De informatie die van ondernemingen wordt verlangd, is voor zover mogelijk onmiddellijk in hun boekhouding te vinden. Beantwoording wordt zoveel mogelijk vergemakkelijkt door het gebruik van elektronische hulpmiddelen.

10. Kosteneffectiviteit

Het CBS werkt kosteneffectief (efficiënt en effectief). Dit betekent dat de inspanningen er op zijn gericht de kosten van de statistiekproductie zo laag mogelijk te houden en fouten in de productieprocessen en de statistieken te vermijden. Hiertoe wordt de kwaliteit van de productieprocessen regelmatig gecontroleerd en, indien nodig, verbeterd.

Het CBS probeert altijd in de eerste plaats gegevens te betrekken uit bestaande bronnen. Daar waar mogelijk worden bestanden gekoppeld om nieuwe producten te maken. Op deze manier zijn de kosten van gegevensverzameling minimaal.

Daar waar gegevens worden verzameld via enquêtes, maakt het CBS in principe gebruik van computergestuurd enquêteren. Dat levert gegevens van hoge kwaliteit op die snel kunnen worden verzameld en weinig nabewerking vereisen.

Voor het controleren en corrigeren van gegevens worden methoden en technieken gebruikt die het mogelijk maken te besparen op de kosten. Ruime inzet van geautomatiseerde technieken elimineert de relatief dure handmatige controle en correctie.

De statistische processen worden zoveel mogelijk geautomatiseerd en gestandaardiseerd. Daarnaast wordt met standaardisatie van de IT-hulpmiddelen beoogt de onderhoudbaarheid van de geautomatiseerde systemen te garanderen.

Om statistische processen verder te stroomlijnen, wordt Lean Six Sigma en Lean Operational Management toegepast.

Statistische producten en diensten

11. Relevantie

Het CBS levert statistieken die aansluiten bij de behoeften van de gebruikers. Bij de publicatie van bestaande statistieken en de ontwikkeling van nieuwe statistieken houdt het CBS rekening met wensen en verwachtingen van (potentiële) gebruikers.

Naast de Raad van Advies oriënteert het CBS zich voor de maatschappelijke relevantie van zijn statistieken op zes gebruikersraden van de hoofddirecteuren van het CBS. Daarnaast heeft het CBS vele directe contacten met gebruikers en voert hij actief relatiebeheer uit.

12. Nauwkeurigheid en betrouwbaarheid

De statistieken van het CBS beogen een nauwkeurig beeld van de werkelijkheid te geven. Door het gebruik van de juiste methodologie wordt een zo nauwkeurig mogelijke schatting van de werkelijke waarden gedaan.

Met voorlopige cijfers wordt gestreefd om tijdig een betrouwbaar beeld te geven van de uiteindelijke, definitieve cijfers.

13. Tijdigheid en punctualiteit

De statistieken van het CBS zijn tijdig. Publicatie ervan vindt zo snel mogelijk plaats na het verzamelen van de ervoor benodigde gegevens. Daarbij houdt het CBS zich aan een planning van de publicatie van statistieken die van te voren is vastgesteld en publiek gemaakt.

14. Samenhang, vergelijkbaarheid en consistentie

Samenhang tussen de statistieken is een belangrijke doelstelling voor CBS. Cijfers over verschillende verschijnselen die betrekking hebben op dezelfde periode, kunnen waar mogelijk in combinatie met elkaar worden gebracht. De verschillende statistieken van het CBS kunnen zo met elkaar worden gecombineerd. Zij leveren een samenhangend beeld op van dat deel van de werkelijkheid dat wordt beschreven.

Metingen aan hetzelfde verschijnsel maar over verschillende periodes (maand, kwartaal, jaar) zijn in voldoende mate met elkaar consistent. Ditzelfde geldt voor voorlopige en definitieve cijfers.

Ook metingen aan hetzelfde verschijnsel over verschillende perioden, in verschillende geografische gebieden en over verschillende, andere domeinen zoals bedrijfstakken zijn met elkaar vergelijkbaar.

Om vergelijkbaarheid en samenhang te kunnen waarborgen heeft het CBS standaarden ontwikkeld voor concepten, variabelen en classificaties. Die standaarden vormen de bouwstenen voor stelsels van statistieken zoals de Nationale Rekeningen.

Vergelijkbaarheid en samenhang worden ook bevorderd door bij het trekken van steekproeven uit te gaan van standaard steekproefkaders, zoals de Gemeentelijke Basis Administratie persoonsgegevens (GBA) voor steekproeven van personen en het bedrijvenregister van het CBS voor steekproeven van bedrijven. Het bedrijvenregister is gebaseerd op gegevens van de Kamers van Koophandel.

15. Toegankelijkheid en duidelijkheid

De statistieken van het CBS worden in een duidelijke en begrijpelijke vorm gepresenteerd en op passende en gebruikersvriendelijke wijze verspreid. Het CBS streeft er naar om zoveel mogelijk informatie in het Engels te vertalen.

De statistieken zijn in principe voor iedereen gelijktijdig beschikbaar en toegankelijk. Uitzonderingen op dit principe zijn gepubliceerd op de website van het CBS (publicatiebeleid^{xi}).

De statistieken worden vergezeld van voldoende uitleg om te kunnen begrijpen waar de cijfers betrekking op hebben. Het CBS richt zich erop om cijfers meer vraaggericht en in samenhang te publiceren ('fenomeengericht'). Ook heeft het CBS een nieuwsorganisatie ingericht. Dit betreft de activiteit en infrastructuur waarmee het CBS onderzoeksresultaten real-time en tijdig gaat ontsluiten en aanbieden aan de doelgroepen waar het CBS zich op richt. Deze doelgroepen zijn van product tot product verschillend. Het doel hiervan is om de impact en toegevoegde waarde te vergroten van CBS.

Alle statistieken van het CBS zijn gratis toegankelijk via de website^{xii} van CBS in de StatLine database. De beschikbare procedures maken het voor gebruikers mogelijk snel en eenvoudig te vinden wat ze zoeken. Daarnaast verschijnen er nieuwsberichten, digitale publicaties, grafics en video's die worden verspreid via de website en sociale media.

Er is ondersteuning via telefoon en e-mail beschikbaar voor vragen over statistieken en publicaties (CBS Infoservice). Jaarlijks wordt de tevredenheid over deze ondersteuning gemeten.

Versiehistorie

Versiedatum	Beschrijving
28 april 2008	Initiële versie goedgekeurd door het Directiebestuur
1 februari 2011	Aanpassing aan de nieuwe formulering van de missie van CBS.
1 oktober 2012	Aanpassing aan de nieuwe versie van de Praktijkcode voor Europese statistieken. De Quality Declaration of the European Statistical System is daardoor niet meer van kracht, omdat deze is geïntegreerd in de nieuwe versie van de Praktijkcode
2 december 2013	Kwaliteitsbeleid en vertrouwelijkheidsbeleid zijn integraal opgenomen in de Kwaliteitsverklaring
21 augustus 2017	Toevoeging van de Archiefwet. CCS vervangen door Raad van Advies. Document afgesplitst van de Kwaliteitsverklaring.
1 maart 2019	Document geactualiseerd. Tweede ronde peer reviews toegevoegd.

Referenties

-
- i Eurostat (2015). [Peer Review Report 2015](#).
  - ii CBS (2004). [Wet op het Centraal Bureau voor de Statistiek van 20 november 2003 \(CBS-wet\)](#).
  - iii CBS (2019). [Strategische meerjarenprogramma 2019-2023 CBS](#).
  - iv CBS (2003). [Gedragscode CBS](#)
  - v UN (2013). [Fundamental Principles of Official Statistics. United Nations](#)
  - vi IMF (2016). [Report on Observance of Standards and Codes \(RosC\)](#).
  - vii Eurostat (2014). [Monitoring GNI](#). Pagina Eurostat-website.
  - viii CBS. [Microdata: Zelf onderzoek doen](#). Pagina CBS-website.
  - ix CBS. [Publicatieplanning](#). Pagina CBS-website.
  - x CBS. [Statistische methoden](#). Pagina CBS-website.
  - xi CBS. [Publicatiebeleid](#). Pagina CBS-website.
  - xii CBS-website: www.cbs.nl